



**לקבלת המערכים בדואר אלקטרוני ללא תשלום, הרשמו באתר: [actualia.shiuracher.org](http://actualia.shiuracher.org)**

מערכי האקטואליה מופצים ללא תשלום על ידי עמותת "שיעור אחר", הפועלת להעצמת תלמידים ולקידום מעורבות של הציבור הישראלי במערכת החינוך. מטרת התכנית להקנות ידע ולעודד את החשיבה הביקורתית דרך דיון בנושאים החדשניים העומדים מדי שבוע על סדר היום הציבורי וחשיפה למקורות יהודיים. השיעורים מיועדים להוראת תלמידי חט"ב ותיכון.  
**כל מערכי השיעור ניתנים להורדה באתר [actualia.shiuracher.org](http://actualia.shiuracher.org). הורדת המערכים מחייבת הרשמה חד-פעמית באתר. לפעילות נוספת של העמותה – העברת קורסי העשרה על-ידי מתנדבים – בקרו באתר [www.shiuracher.org](http://www.shiuracher.org)  
התכנית נתמכת על-ידי הפדרציה היהודית של סן פרנסיסקו. אין להפיץ את מערכי השיעור לשום גורם תמורת תשלום.**

## שיעור אחר: גוונים באקטואליה

### שיתוף פעולה ותקשורת בינאישית בצוות

18.06.2009

#### מורים ואנשי חינוך שלום רב,

השיעור עוסק במיומנויות שונות של שיתוף פעולה ועבודה בצוות הנדרשות לשם ייעול ושיפור העבודה של צוותים. כולנו "עובדים" ומתנהלים בתוך צוות מגיל קטן מאוד – במסגרת המשפחה, הגן, בית הספר, קבוצת הכדורסל או הריקוד שלנו ועוד. החל ממשחק "רופא ואחות" בארגז החול של גן הילדים ועד לצוות עבודה בכתה או חבורת החברים שאיתה אנו משחקים בהפסקה, וכשאנו גדלים, רובנו עובדים עבודת צוות במקום העבודה שלנו. במסגרת עבודת צוות ישנם כמה עקרונות ויכולות שהיכרות איתם ושיפור שלהם יכולות להועיל לנו מאוד, ולסייע לנו "להשיג את החטיף", כלומר לשפר ולייעל את הדרך שלנו להשיג את מטרותינו. כעת נכיר לעומק חלק מהעקרונות והיכולות האלו.

ניתן לראות בתקשורת טובה את אבן היסוד עליה יכולה לצמוח עבודת צוות טובה ויעילה. אחד הסיפורים הממחישים זאת בצורה מופלאה הוא בנייתו של מגדל בבל (בראשית פרק י"א). הייתה זו מציאות אידיאלית בה כולם דיברו שפה אחת ושררה אחדות ואחידות שאפשרו לעשות את הבלתי אפשרי – לבנות מגדל שראשו בשמים. מטרתם הייתה ללכד ולהבטיח שלא יתפזרו. השפה והתקשורת הם המפתח – ברגע שאלוהים בולל את שפת בני האדם, הכל קורס וכולם נפוצים לכל עבר. אלוהים כנראה מבין את הסכנה בהתאחדות של כל בני האדם למשימת בניית המגדל: "עַתָּה לֹא יִבְצֵר מִקֶּם כֹּל אִשָּׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת". במקום בו כולם חושבים באופן זהה אין קשיי הבנה ותקשורת, אך גם אין יכולת לחשיבה אחרת, לביקורת הדדית, לאיזונים ובלמים. עבודת צוות מגלמת את הטוב שבשני העולמות: מצד אחד בניית תקשורת טובה, קשב ודיוק, תיאום ציפיות וקבלת אחריות אישית וקבוצתית; ובו-בזמן ליהנות ממגוון הדעות של חברי הצוות, להיתרם מנקודות המבט השונות, להגביר את ההזדמנות לחשיבה אחרת ויצירתית ולאפשר למידה מאחרים.

#### מטרות השיעור

1. התלמידים יכירו מיומנויות שונות הדרושות לעובדים בצוות בעולם העבודה.
2. התלמידים יבינו את חשיבותם של עקרונות ויכולות העבודה בשיתוף בצוות ויתנסו באופן חוויתי במשמעויותיהם.

#### הכנה

1. להביא 2 חטיפים אישיים או 2 סוכריות ומטפחת לקשירת העיניים.
2. להביא 2 סטים זהים של קוביות לגו (או אחרות), שבכל אחת 10 יחידות לפחות.
3. להביא קשיות שתייה (ראו חלופה בגוף השיעור).
4. להביא שעון עצר (סטופר) לצורך מדידת זמן בהפעלות השונות.
5. סיפור בבל ומדרשים לכל שני תלמידים.

#### הערות

מערך השיעור מתאים למסגרת זמן בת 80-90 דקות. מהלך השיעור בנוי כך שניתן לבחור להעביר חלקים נבחרים בהתאם לצורך וליכולת, כאשר כל חלק עוסק בהיבט אחר של עבודת הצוות ושיתוף פעולה.



## מהלך השיעור

- פתיחה:** אמרו לתלמידים כי נפתח את השיעור בהדגמה שתמחיש לנו את נושא השיעור, ובקשו 2 מתנדבים: האחד (או אחת) חסון, והשני בעל ממדים צנועים (ומיד תתברר חשיבות ממדי הגוף). למתנדב החזק והחסון סגרו את העיניים באמצעות המטפחת, ואמרו לו כי מעתה הוא משול לאדם שאינו רואה. למתנדב השני אמרו כי מעתה הוא אינו יכול לעמוד על רגליו. המשמעות היא שעליו לטפס על גבו של המתנדב החסון. כעת הסבירו לשני המתנדבים כי עליהם להגיע אל החטיף, שאותו תשימו בידי אחד התלמידים בקצה השני של הכתה. על המתנדב הרואה, הרוכב על גבו של המתנדב שאינו רואה, לכוונן כך שיגיע אל החטיף. הקצו להדגמה זו כ-5 דקות.  
**למנחה:** יש לשים לב שהתנאים בכתה (כללי בטיחות, המרווחים בין השולחנות וכו') מאפשרים את ביצוע ההדגמה. לאחר שזוג התלמידים יגיע לחטיף, כדאי להעניק להם חטיף נוסף כתשורה (אחד לכל משתתף).
- דין ראשוני:** נושא השיעור שלנו היום נובע מתוך ההדגמה הקצרה שערכנו. שאלו את התלמידים: האם תוכלו לנחשו? כתבו את הרעיונות שמעלים התלמידים על הלוח (הגעה למטרה, שיתוף פעולה, עבודת צוות או תשובה אחרת). חזרו עם התלמידים בפירוט על מה שהתרחש בהדגמה ודונו בה מעט: שני המתנדבים לקו במוגבלות פיזית שהגדרנו: האחד – אינו רואה והשני – אינו הולך. ושניהם יחד היו צריכים להגיע למטרה משותפת ולהשיגה – החטיף.
- אמרו לתלמידים:** שיעורנו עוסק **בשיתוף פעולה ותקשורת בין אישית בצוות**. את מרבית תכני השיעור ניתן היה לראות בהדגמה שערכנו:
  - מה תוכלו לומר על האופן שבו עמדו השניים במשימה?
  - תשובות אפשריות: בצעו את המשימה על פי ההוראות, עמדו במשימה בהצלחה/נכשלו בביצוע וכו'.
  - מה ניתן ללמוד מאופן ביצוע המשימה?
  - תשובות אפשריות: בדרכנו להשגת מטרה אנו תלויים זה בזה תלות הדדית, עלינו להשתמש ביכולות התיאום והתקשורת שלנו, השלם גדול מסך חלקיו ועוד
  - אילו יכולות נדרשו להם לשם השגת המטרה?
  - תשובות אפשריות: תיאום ותקשורת, קשב, שיתוף פעולה, אחריות, תכנון, דיוק, חלוקת תפקידים ועוד.
- הסבר:** כולנו "עובדים" ומתנהלים בתוך צוות מגיל קטן מאוד – במסגרת המשפחה, הגן, בית הספר, קבוצת הכדורסל או הריקוד שלנו ועוד. החל ממשחק "רופא ואחות" בארגז החול של גן הילדים ועד לצוות עבודה בכתה או חבורת החברים שאיתה אנו משחקים בהפסקה, וכשאנו גדלים, רובנו עובדים עבודת צוות במקום העבודה שלנו. במסגרת עבודת צוות ישנם כמה עקרונות ויכולות שהיכרות איתם ושיפור שלהם יכולות להועיל לנו מאוד, ולסייע לנו "להשיג את החטיף", כלומר לשפר ולייעל את הדרך שלנו להשיג את מטרותינו. כעת נכיר לעומק חלק מהעקרונות והיכולות האלו.



5. **קריאה:** קראו יחד עם התלמידים את סיפור מגדל בבל (מצ"ב בנספח). הסיפור הוא קצר והמעט שידוע לנו מגלם בתוכו תובנות מרתקות. הסיפור מגלה לנו שפעם לכל בני האדם הייתה שפה אחת ודברים אחדים שליכדו אותם. בני האדם הצליחו במעשיהם, אך לליבם נכנס החשש שהם עלולים להתפזר ולאבד את היחד והיחוד שלהם (פן נפוץ על פני כל הארץ). הם בונים עיר ובמרכזה מגדל המגיע עד לשמים. אלוהים רואה את מעשיהם ומבין שכל עוד כולם מדברים שפה אחת ומסוגלים לפעול בתיאום ובאחדות – אין דבר שיכול לעצור אותם! המרתק הוא שאלוהים אינו מעניש או בולם את בניית המגדל, הוא רק מבלבל את שפתם, ובני האדם כבר נפוצו על פני כל הארץ.

שאלו את התלמידים:

- מה אפשר לבוני המגדל להצליח במשימה שלהם?
- מדוע בלבול השפות גרם?
- מה דעתכם על העבודה המשותפת של בוני המגדל? מה מאפיין את עבודת הצוות שלהם?

מגדל בבל הוא אולי הדוגמה לפוטנציאל האדיר הקיים בעבודת צוות מוחלטת. במקום בו אנו מתקשרים ומבינים זה את זה ללא דופי בהחלט ניתן לומר ש"השמים הם הגבול". עונשם של בני האדם הוא שפתם נבללה ומאז אנו מצויים תמיד במציאות בה עלינו לבחון ולבדוק האם הבנו האחד את השני: למה הכוונה במילים ובאמירה? איך כל אחד מבין את המציאות ומפרש אותה? היכן המקומות בהם יתכן ולא הבנתי את זולתי?

עבודת הצוות היא דבר שאנו מעריכים והיא תורמת לנו בדרכים רבות. אולם, בדומה להתנהגויות אנושיות אחרות, כאשר לוקחים את ההיבטים של עבודת הצוות למקום קיצוני – היא הופכת לדבר מה מסוכן ולא אנושי. ניתן לקרוא עם התלמידים את המדרש מפרקי רבי אליעזר המתאר שבניית המגדל הפכה להיות במרכז מעייניהם של הבונים עד כדי זילות בחיי אדם. במצב זה כבר לא מדובר על עבודת צוות, אלא מציאות בה המטרה מקדשת את האמצעים וכולם משועבדים לבניית המגדל. ניתן לראות ביטוי לכך באמנות כאשר המגדל מצויר כשולט בחייהם של האנשים ומגמד אותם ואת חייהם.

6. **הסבר:** עתה נבחן מספר היבטים ועקרונות בעבודת הצוות ונראה כיצד לממשם במידה הסבירה והנכונה. **למנחה:** מופיעים להלן מספר עקרונות ויכולות, בשילוב רעיונות להמחשה, הדגמה והפעלה. חלק מן ההפעלות הן כיתתיות, כך שכולם משתתפים, וחלק מן ההפעלות הן הדגמה לפני כל הכתה. את ההפעלות הכיתתיות ניתן לערוך כהדגמה של זוג בפני כל הכתה. בכל מקרה, ניתן לבחור וכדאי להתאים את ההפעלה/ההדגמה לאופי הכתה, לגודלה ולמספר המתנדבים.

7. **קשב ודיוק – תרגיל המראה:** בקשו מן התלמידים להסתדר בזוגות בעמידה, זה מול זה. בקשו מהם לקבוע מי מהם יהיה הראשון ומי השני. התלמיד הראשון צריך לבצע תנועות, והתלמיד השני צריך לעקוב אחר התנועות במדויק, כאילו הוא המראה של הראשון. לאחר דקה בקשו מן התלמידים להתחלף בתפקידים, והקצו להם דקה נוספת לאחר שהתחלפו. לסיכום – דונו עם התלמידים על התחושות במהלך התרגיל:

- איך הרגשתם כאשר הייתם המובילים?
- איך הרגשתם כאשר הייתם מובלים?

כאשר אנו עובדים בצוות עלינו לשים לב לבקשות ולתשדורות של האנשים שעמם אנו פועלים. עלינו לבצע לעתים בקשות שלהם או להורות להם לבצע עבודות שונות. לשם כך עלינו לפתח את יכולתנו להקשיב, להיות מרוכזים בתוכן הבקשה ולעקוב אחר מילויה במדויק, לשים לב שהאדם שמולנו מבין את הסימנים והבקשות שלנו ומצליח לעמוד בקצב שלנו ועוד. ראינו דוגמה לכך בהדגמה הראשונה שערכנו, שבה שני המתנדבים היו צריכים להיות קשובים זה לזה על מנת לבצע את המשימה בהצלחה, ולשים לב למגבלות של כל אחד, למכשולים בדרך ועוד. הקשב צריך להיות מופנה לא רק למלים, אלא גם לדברים נוספים כמו היכולות של מי שעובד אתי, הקצב שלו בעבודה, ההבנה שלו ועוד. שתי יכולות חשובות נוספות שניתן ללמוד מן התרגיל הן היכולת לקבל הוראות או לתת הוראות ויכולת הדיוק בביצוע. בקשו מהתלמידים לחשוב לאילו דברים שימו לב או הקשיבו במהלך התרגיל.



8. **הבעה, תקשורת, משוב** – הזמינו לקדמת הכתה שני מתנדבים. הושיבו את המתנדבים גב אל גב על גבי כסאות, כך ששניהם יישבו שצד הגוף שלהם מופנה אל הכתה וניתן יהיה לראותם. תנו בידי כל מתנדב סט של קוביות לגו שונות ולוח שעליו ניתן להציב את הקוביות ולבנות מבנה. על אחד המתנדבים לבנות מגדל מן הקוביות, תוך שהוא מנחה את השני לבנות את אותו המגדל במלים בלבד. לתלמיד הבונה אסור לשאול שאלות או לדבר. הקפידו שלא יהיה ביניהם קשר עין. הקצו להדגמה זו עד 5 דקות. בסיומה בקשו מן התלמידים להראות לכתה את המגדלים.

במרבית המקרים יתגלו פערים כבר בשלב הבניה הראשונים... שאלו את התלמידים איך הרגישו במהלך התרגיל:

• איזה קושי הם חוו בתרגיל?

• כיצד הבנת את ההנחיות היו ברורות?

• איך זה לקבל / לתת הנחיות?

• האם הרגשת שהמתנדב השני קשוב אליך? וכן הלאה.

דונו עם התלמידים בחשיבות התקשורת בין עובדים בצוות. כאשר אני נותן הנחיות לאחר, עלי לוודא שאלו הנחיות ברורות, תוך שימוש במושגים שמובנים לו. אם אני אחראי עליו ועל עבודתו, עלי לוודא במהלך ביצוע המשימה כי המטלות שהטלתי עליו מבוצעות כראוי. על השותף מוטלת האחריות לומר אם משהו לא ברור או לעדכן בהתפתחויות במהלך ביצוע המשימה, ולתקן במידת הצורך. הבדיקה והעדכון ההדדי האלו נקראים משוב, והם חלק חשוב ומפרה בתקשורת בין שניים. תהליכים יעילים וברורים של תקשורת ומשוב יובילו לעבודה משותפת פורייה, לפחות תקלות ולביצוע משותף מדויק ואיכותי.

9. **תיאום ציפיות ורף ציפיות** – ניתן לשפר את התקשורת בצוות ולהגדיל את התפוקה על ידי תיאום בין הציפיות של אנשי הצוות. נוכל להדגים את הדבר בעזרת התרגיל הקודם – אם היה ניתן למתנדבים זמן לתאם ביניהם מונחים וציפיות לפני תחילת בניית המגדל, סביר להניח שהם היו מצליחים לבנות מגדלים דומים או זהים.

במידה ויש זמן – מומלץ להזמין זוג מתנדבים נוסף, ולאפשר להם לתאם ביניהם ציפיות לפני תחילת ביצוע התרגיל. כוונו אותם ועזרו להם לקבוע: אני צריך שתסביר לי לאט/אנא חזור פעמיים על כל הוראה/אני מתכוון שתבנה כך שכל הלבנים יוצבו לאורך וכו'.

הסבירו לתלמידים כי עצם החזרה על התרגיל, לאחר שכבר ראו זוג אחד מבצע אותו, מאפשר תיאום ציפיות ויוצר רף ציפיות שאליו הם שואפים במשותף לאחר שראו מהי המשימה המשותפת. כדאי להסכים עליה מראש, על מנת לשפר את הביצוע.

10. **תלות הדדית** – כדאי לנצל את ההדגמה הקודמת על מנת לדון בתלות ההדדית ובשותפות בין אנשי צוות. בצוות אנו עובדים יחד ותלויים גם במעשיהם ובביצועיהם של האחרים. מה המשמעות של כך עלי כחבר בצוות? שאלו את התלמידים ודונו עמם בסוגיות של אחריות על ביצוע תקין ומוצלח, דיוק, עזרה לחברים, חלוקת תפקידים ותיאום.

11. **קבלת אחריות אישית וקבוצתית** בביצוע מטלה – חלקו את התלמידים לקבוצות בנות 4-5 תלמידים. אמרו לתלמידים כי יצטרכו לבנות מגדל מקשיות שתיה. תנו לכל קבוצה דף, ובקשו מהם לתכנן – כמה קומות הם מתכננים לבנות וכיצד. כל התלמידים צריכים להשתתף בבניה, וכל אחד צריך יהיה לבנות לפחות קומה אחת לבדו.

את התרגיל ניתן לבצע בשני שלבים: פעם אחת עם הגבלת זמן ופעם שניה ללא הגבלת זמן. מומלץ להקצות לתרגיל עד 5 דקות. בחנו עם התלמידים את התוצרים, שוחחו עם התלמידים על מידת האחריות בעת ביצוע מטלה ודונו בשאלות הבאות:

• איך הרגשתם במהלך הבניה?

• האם עמדתם בתכנון המקורי שלכם?

• מי אחראי להצלחה/כשלון של קבוצתכם?

• האם כל אחד בצע את תפקידו ואת התחייבותו?

• האם אתם מרגישים שיישמתם משהו מהעקרונות שעליהם דברנו עד כה?

הצעה לחלופה: ניתן להחליף את הקשיות בבניה בחומר אחר – ניירות למשל, או להחליף את המשימה לבניית דבר מה אחר – מטוסי נייר, למשל.



12. **סיכום:** במהלך השיעור נוכחנו כי עבודת צוות שזורה בחיים של כל אחד מאתנו מגיל צעיר. כולנו יודעים לעבוד בצוות ומשתמשים ביכולותינו השונות בעת העבודה בצוות. כאשר אנו מצויים בתוך מסגרת או שעלינו להשיג מטרות משותפות עם אנשים נוספים, ישנן דרכים לשפר את עבודת הצוות ואת התנהלותנו האישית בתוך הצוות. שאלו את התלמידים על החוויות והלמידה שלהם מן התרגילים וההדגמות במהלך השיעור, וערכו סיכום – מהם היכולות והעקרונות של עבודת צוות? כיצד ניתן לייעל ולשפר את עבודת הצוות ואת עבודתנו האישית בתוך צוות? ראינו כי יש לנו סגנונות אישיים שונים בעבודתנו: חלקנו אוהבים להוביל ולתת הנחיות וחלקנו מרגישים נוח להיות מובלים ולקבל הנחיות, חלקנו סבלניים ומדויקים, וחלקנו קצרי רוח ופועלים בשטחיות, חלקנו זקוקים להוראות ברורות מאוד וחלקנו מסתדרים גם עם הוראות עמומות ועוד. המפתח לעבודה משותפת יעילה הוא תקשורת טובה: היכולת שלנו להסביר, לדבר, להקשיב ולהבין את האנשים האחרים הפועלים אתנו, לתת להם משוב ולתאם עמם ציפיות. ספור מגדל בבל ממחיש זאת היטב שכאשר התקשורת ביננו היא טובה – השמיים הם הגבול. סיפור בבל גם מזכיר לנו את הגבולות ואת העובדה שבכל עבודת צוות ושיתוף פעולה מעורבים בני אדם שיש להתחשב בהם ולקחת אותם בחשבון. בכל עבודה משותפת ישנם ממדים של תלות ושיתוף הדדיות, וביצוע מסודר ומדויק של התפקיד האישי של כל אחד מוביל לביצוע מועיל ואיכותי של המשימה הכללית הצוותית. כך אפשר להגיע לעבודת צוות פוריה, שאותה ניתן להגדיר כשלם העולה על סך חלקיו – כמו בהדגמה הראשונית שערכנו בתחילת השיעור – שני מוגבלים המתעלים יחדיו על יכולותיהם, ובזכות השימוש בכישורים הייחודיים לכל אחד מהם מצליחים להשיג מטרה משותפת שהיו מתקשים מאוד להשיג לבדם.



## סיפור מגדל בבל

וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שָׂפָה אַחַת וּדְבָרִים אֶחָדִים.  
וַיְהִי בְּנִסְעֵם מִקְדָּם וַיִּמְצְאוּ בְקִעָה בְּאָרֶץ שִׁנְעָר וַיָּשְׁבוּ שָׁם.  
וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ, הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה;  
וְתִהְיֶה לָּהֶם הַלְּבָנָה לְאֶבֶן וְהַחֲמֵר הִיא לְחָמֶר.  
וַיֹּאמְרוּ, הִבֵּה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם, וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם פֶּן נִפּוּץ עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ.

וַיֵּרָד ה' לִרְאֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. וַיֹּאמֶר ה', הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכֻלָּם וְזֶה, הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת; וְעַתָּה לֹא יִבְצָר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת.  
הִבֵּה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְתֵי רֵעֵהוּ. וַיִּפֹּץ ה' אֶתֶם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָּל-הָאָרֶץ  
וַיַּחְדְּלוּ לִבְנוֹת הָעִיר.  
עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל, כִּי שָׁם בָּלַל ה' שְׁפָתֵי כָּל הָאָרֶץ, וַיִּמְשַׁם הַפִּיץִם ה', עַל-פְּנֵי כָּל-הָאָרֶץ.

בראשית יא: א-ט



מגדל בבל של ברויגל, צייר פלמי (בלגיה) בן המאה ה-16

שבע מעלות היו לו למגדל ממזרחו ושבע ממערבו  
מעלים את הלבנים מכאן ויורדים מכאן.  
אם נפל אדם ומת לא היו שמים ליבם אליו.  
ואם נפלה לבנה אחת -  
היו יושבים ובוכים ואומרים:  
"אוי לנו, אימתי תעלה אחת תחתיה"

פרקי רבי אליעזר, כ"ד

יותר משנתנו הבריות את דעתם על בניין המגדל, נתנו דעתם על בניין עיר הפועלים. כל עם שם עינו ברובע היפה ביותר, פרצו קטטות, והקטטות נתגברו עד לכלל קרבות דמים. הקרבות לא חדלו עוד, הם שמשו למנהיגים כראיה נוספת לטענה שיש לבנות את המגדל - בגלל העדר הליכוד הדרוש לאט-לאט, או מוטב רק לאחר שייעשה חוזה שלום כללי. עם זה בילו את זמנם לא רק בקרבות, בהפוגות היו מקשטים את פני העיר, אלא שמתוך כך עוררו קנאה חדשה וקרבות חדשים. כך עברו ימי הדור הראשון, אך גם הדורות הבאים לא היו שונים ממנו, רק נשתכללו האמצעים ועימם תאוות הקרב. ומלבד זאת הכיר כבר הדור השני או השלישי בחוסר הטעם שבבניין מגדל שראשו בשמים, אלא שכבר היו דבוקים זה עם זה יותר מכדי שיעזבו את העיר.

מתוך: "סמלה של עיר", פרנץ קפקא